

Сімагіна А. К., студентка
Костенко Г. М, к. філол. н., доц.
Запорізький національний технічний університет

ТЕРМІНИ У МОВІ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

За словами В. В. Виноградова, «немає слів і мовних форм, які не можуть стати матеріалом для образу. Необхідно лише, щоб застосування їх з метою художньої образності було стилістично й естетично виправдане» [1, с. 119]. Виробничо-професійна термінологія у художньому творі розширює свою семантику, функції, визначає

тенденції розвитку художнього стилю на сучасному етапі, характеризує індивідуальний стиль письменника, передає атмосферу праці з точки зору людини, яка працює в даній галузі виробництва. Головне прагнення автора – підкреслити вільне володіння героєм термінологією своєї професії.

Крім інформаційної функції, яку найчастіше виконує термін, вжитий у прямому значенні, спеціальне слово виконує і характеризує функцію, в основі якої лежить властивість терміна бути співвіднесеним із спеціальним поняттям [2, с. 48]. Часто професійно-виробнича термінологія у мові художньої літератури виступає у художньо-естетичній функції, набуваючи нового тропеїчного значення. Терміни можуть бути епітетами як до нейтральних слів: *термоядерні мускули, радіоактивне сміття, загазовані хімконцернами вітри*, так і до емоційно-забарвлених: *металургійні таланти, реактивна закоханість, напівпровідникові почуття, електроннопоказовий концерт, машинна цивілізація, машинна оголеність, нерозчипні ланцюги абстракцій; реактивний сокіл, кібернетичний дідько* [3, с. 74-89].

Зустрічаємо порівняння людських можливостей, звичайних побутових явищ і ситуацій з виробничими процесами. Використання професійних термінів в образній функції свідчить про їх функціональну близькість зі словами загальнолітературної мови.

У художніх творах терміни часто виступають засобом створення комічного ефекту, який досягається авторськими мовними прийомами. При з'ясуванні питання про експресивність та емоційність терміна вирішальну роль відіграє мовне оточення, в якому він знаходиться. Спеціальні слова служать для посилення виразності, емоційності, для створення яскравого, нового, свіжого, оригінального образу, бо термін, як і будь-яке слово, в художньому творі виступає в нерозривній єдності з художнім образом.

Образність професійно-термінологічної лексики базується на ситуативній, а частіше мовно-ситуативній експресії. Аналізуючи твори українських радянських письменників, спостерігаємо різні способи створення експресії в словах-термінах при збереженні номінативного значення.

Стилістично «загоряються» професійні терміни, які вступають у певні зв'язки з іншостильовими мовними елементами: 1) із застарілими словами (архаїзмами, історизмами): *Дали на ознайомлення туд сценарій, дали час на роздуми...* (О. Гончар); 2) з фольклорними елементами: *Тут у тебе ні штурмана, ні радиста, сам за всіх і швець, і жнець* (О. Гончар) – пор.: *І коваль, і швець, і кравець, і на дуду грець* (народна творчість); 3) з розмовнопобутовою лексикою: героїня роману П. Загребельного «Левине серце» Дашунька добилася перед правлінням перейменування мало не всіх професій на фермах. *Не просто доярка, а*

майстер механічного доїння. Не якийсь там недоладний «кормач», а оператор кормоприготування і навіть не сторож, а нічний скотар.

Отже, функціональне призначення професійно-термінологічної лексики у художньому творі найрізноманітніше. Терміни, проникаючи у синонімічні ряди, сприяють створенню яскравого, свіжого, неповторного образу, посилюють виразність тексту, відображають характерні ознаки мовного процесу нашої доби.

Література

1. Будагов Р.А. Литературные языки и языковые стили. М. : Просвет, 1967. 376 с.
2. Гончар. О. Тронка. К. : Фоліо, 2007. 254 с.
3. Загребельний П. Розгін. К. : Фоліо, 2003. 670 с.